

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

4/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/4(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Курбанова Земфира Ибрагимовна</i> КАРАКАЛПАКСКАЯ ЖЕНЩИНА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИЙ КАРАКАЛПАКСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВЕКА	10-18
<i>Норов Шухрат Сувонович</i> УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ИСТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА	19-25
<i>Холхужаева Юлдуз Уралбоевна</i> XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИ XX АСРЛАРДА САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ КАТТАҚЎРҒОН БЎЛИМИ АҲОЛИСИНИНГ ТОИФАЛАРИ ВА МИЛЛАТЛАРИ ТАРКИБИ	26-31
<i>Ochilova Oydinoy Rahmiddinovna</i> O'RTA OSIYODA XONLIKLAR DAVRIDA TIBBIYOTNING RIVOJLANISHI	32-35
<i>Ergashev Mavlon Eshniyozovich</i> CHAG'ANIYONDA HUNARMANDCHILIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	36-40
<i>Ollomuradov Nurali Yoqub o'g'li</i> SHAHAR AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O'ZGARISHLAR VA MUAMMOLAR TAHLILI (XX ASRNING 70-80 YILLARI O'ZBEKISTONNING JANUBIY VILOYATLAR MISOLIDA)	41-44
<i>Baxriddinov Odiljon Jamshid o'g'li</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING VUJUDGA KELISHI VA UNING YOSHLAR HAYOTIDA TUTGAN O'RNI	45-50
<i>Arslonbekov Nursulton Azizbek o'g'li</i> ZIYOVUDDINXON IBN ESHON BOBOXONNING ARAB MAMLAKATLARIDA BO'LGAN DASTLABKI SAFARI VA UNING NATIJALARI	51-55
<i>Нурметова Фазилят Илхомовна</i> ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН-КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧИ.....	56-61

<i>Рахманова Мавлуда Эркин қизи</i> ЎЗБЕКИСТОН ССРГА МАЖБУРИЙ КЎЧИРИЛГАН ХАЛҚЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИНГИ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҲАЁТИ ТАРИХИ.....	62-66
---	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Avlokulov Anvar Ziyadullayevich</i> HISOB SIYOSATI AUDITI NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH TARTIBI	67-71
<i>Исманов Иброхим Набиевич</i> ИСЛОМИЙ МОЛИЯГА МУВОФИҚ БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ: МУАММОЛАР ВА ИМКОНИЯТЛАР.....	72-81

Murtozayev Sardorbek Abdijalil o'g'li

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNING HUQUQIY VA INSTITUTSIONAL ASOSLARI 82-88

Умаров Абдувахоб Турсунович

ЎУДУДЛАРИНИ БАҚҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТАҚЛАРИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 89-97

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Jumaniyozova Sabohat Bekturdiyevna

ANTROP TAMOIYIL HAQIDAGI FALSAFIY QARASHLARNING DINAMIKASI 98-102

Majitov Maxmud

MA'NAVIY TARBIYANING MA'RIFATLI SHAXS RIVOJIDAGI O'RNI 103-108

Xamrayev Sardorbek Sharafutdinovich

BARQAROR EKOTURIZMNI YARATISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR VA TABIAT BIRLASHISHINING IJTIMOY-FALSAFIY JIHATLARI 109-112

Vaxobova Dilfuza Roziqovna

ABU ABDULLOH RUDAKIYNING ADABIY – MA'NAVIY MEROSI G'ARB OLIMLARI TOMONIDAN O'RGANILISHI 113-119

Karimov Ulmasbek

TADBIRKORLIK FAOLIYATI VA TADBIRKORLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI 120-125

Matnazarova Muhayyo, Aripova Nasiba

ETNIK-BAG'RIKENGLIK-MILLATLARARO MUNOSABATLARNI TARTIBGA SOLISHNING ASOSIY MEKANIZMI SIFATIDA 126-130

G'ulomov Obid G'ayratovich

GLOBALLASHUV SHAROITIDA - YOSHLAR MA'NAVIYATIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR 131-134

Яздонов Зикирилло Шукуриллович

МОВАРОУННАХР ВА ХУРОСОНДА СЎФИЙЛИК АНЪАНАЛАРИНИНГ БОҒЛИҚЛИГИ ВА ЎЗАРО ТАЪСИРИ 135-139

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Boboraimova Maftuna Asatullo qizi

XITOIY VA INGLIZ TILIDA HURMAT KATEGORIYASINI IFODALOVCHI "MUROJAAT" LEKSEMASINING QO'LLANISHI 140-146

Xursanov Nurislom Iskandarovich

DRAMALARDA METOFORALARNING SOTSIAL XOSLANISHI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA) 147-151

Atadjanova Sevara Bekturotovna

SAYOHATNOMA JANRINING GENEZISI VA TARAQQIYOTI 152-160

Каюмова Нодира Карим кизи

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В РЕЧИ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА ... 161-166

<i>Мукумов Махмуд Худайбердиевич</i> ИЛМИЙ МАТНЛАРНИНГ ЛИНГВИСТИК ВА ЭКСТРАЛИНГВИСТИК ОМИЛЛАРИ	167-171
<i>Нарзуллаева Мафтуна Одилбек кизи, Юсупова Шохсанам Мирзали кизи, Иссатуллаева Феруза Ражабовна</i> ВОПРОСЫ ТИПОЛОГИИ И ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ БЫТОВОЙ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)	172-176
<i>Mirobidova Nilufar Murodjon qizi</i> O'ZBEK AYOLLAR NUTQIDA KONNOTATIV MA'NONING IFODALANISHI	177-180
<i>Murtazayeva Xadicha Nuriddinovna</i> TIBBIY TERMINOLOGIYANING YASALISH XUSUSIYATLARI	181-185
<i>Камбарова Маржан Адил қизи</i> АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ИХ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ, УЗБЕКСКОМ, КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ	186-191
<i>Nizomova Iroda</i> INGLIZ VA O'ZBEK NASRIDA "O'GAY ONA" OBRAZINING BADIY TASVIRI	192-197
<i>Mamanazarova Gulhayo Ilhamjanovna</i> METODOLIK KELAJAKLAR: KOGNITIV STILISTIKANI BOG'LASH	198-203
<i>Sobirova Zarnigor Rahimovna</i> "DIALEKT" VA "DIALEKTIZM" TUSHUNCHASI: INGLIZ DIALEKTLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	204-209
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Jurayev Sherzod Yuldashevich</i> DAVLAT BOSHQARUVI VA DAVLAT XIZMATINI RAQAMLASHTIRISHNING MOHIYATI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI HORIJIIY TAJRIBA MISOLIDA	210-213
<i>Ражабов Нариман Шарифбаевич</i> БИОЛОГИК РЕСУРСЛАРНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШДА ЭКОЛОГИК МЕЎЁРЛАШНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	214-219
<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK-HUQUQIY MUAMMOLARI ...	220-229
<i>Когамова Асель Шукурбавна</i> ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ	230-235
<i>Qilichova Munira Azimjon qizi</i> ISLOM MOLIYASI TALABLARI ASOSIDA UY-JOYNI MOLIYALASHTIRISH SHARTNOMALARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	236-247
<i>Панабергенова Жамиля</i> ОПРЕДЕЛЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ	248-254
<i>Qurbonov Doniyorbek Davlat o'g'li</i> KONSTITUTSIYA VA QONUNNING USTIVORLIGI – HUQUQIY DAVLATNING ASOSIY BELGISI	255-259
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	

<i>Axmedov Akmal Yusufovich, Sherqo'ziyeva Zarnigor</i> BO'LAJAK PSIXOLOGLARNING O'QUV FAOLIYATIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	260-264
<i>Ibragimova Xurshida Xusanbayevna</i> IJTIMOIY ADAPTATSIYA PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA	265-269
<i>To'lanova Mahliyo Murotali qizi</i> BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY DEFORMARSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK USULLARI	270-274
<i>Qurbonova Nozima</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARINING BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARIDA TARG'IBOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	275-280
<i>Abdullayeva Bahriniso Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINI SPORT MURABBIY ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYALARI	281-287
<i>Esanova Gulchehra</i> FUTBOLDA TAYYORGARLIK JARAYONINI BOSHQARISH VA TESTLAR YORDAMIDA JISMONIY SIFATLARNI BAHOLASH MASALALARI	288-292
<i>Qurbonmurodov Egamberdi</i> YOSH BASKETBOLCHILARNI KOMPLEKS TAYYORLASH	293-298
<i>Erkinova Lutfiya Qudratovna</i> LOYIHA METODI AN'ANAVIY USULLARGA TO'LDIRUVCHI SIFATIDA.....	299-303
<i>Sanoyev Gaybullo Abduraxmonovich</i> AJDODLAR MEROSINI O'RGANISH JARAYONIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING SAVODXONLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	304-310
<i>Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA TEXNOLOGIYALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA O'QITUVCHINING KASBIY MAHORATI	311-315
<i>Babayev Anvar Axmedovich</i> FUTBOLCHILARNING STRATEGIK VA TAKTIK TAYYORGARLIGI: ENG YUQORI SAMARADORLIKKA INTILISH	316-320
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> РОЛЬ ГУМАННО-ЛИЧНОСТНОЙ ПЕДАГОГИКИ Ш.А.МОНАШВИЛИ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ	321-327
<i>Омонов Даврон Алишерович</i> ВИДЫ УДАРОВ НОГАМИ В КИКБОКСИНГЕ	328-333
<i>Kayimova Nargiza</i> THE IMPORTANCE OF USING LITERATURE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	334-338
<i>Ismoilov Erkin Mengnimurotovich</i> O'SMIRLIK DAVRIDA INTELLEKTUAL VA EMOTSIONAL RIVOJLANISHNING XUSUSIYATLARI	339-343

Received: 05 June 2024
Accepted: 15 June 2024
Published: 25 June 2024

Article / Original Paper

THE FORMATION OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE AND ITS ROLE IN THE LIFE OF YOUNG PEOPLE

Baxriddinov Odiljon Jamshid

Assistant, Navoi State Mining and Technology University

E-mail: odiljonbaxriddinov28@gmail.com

Abstract. This article provides information about the emergence of private entrepreneurship and small Bines on the territory of the Republic and its role in the life of young people during the first years of independence, during the construction of a society based on a unilaterally controlled socialist economy, market relations in our republic. The article highlights the importance of private entrepreneurship in the economic life of the state.

Key words: Entrepreneurship, middle class, small business, private entrepreneurship, mercenary entrepreneurship, joint entrepreneurship, market economy.

MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING VUJUDGA KELISHI VA UNING YOSHLAR HAYOTIDA TUTGAN O'RNI

Baxriddinov Odiljon Jamshid o'g'li

NDKTU "Ijtimoiy-gumanitar fanlar va jismoniy tarbiya" kafedirasi assistenti

Annotatsiya. Mazkur maqolada mustaqillikning ilk yillarida respublikamizda bir tomonlama boshqariladigan sotsialistik iqtisodiyotdan, bozor munosabatlariga asoslangan jamiyat qurish davrida, respublika hududida xususiy tadbirkorlik va kichik biznesning vujudga kelishi va uning yoshlar hayotida tutgan o'rni haqida ma'lumotlar berib o'tilgan. Maqolada xususiy tadbirkorlikning davlat iqtisodiy hayotida tutgan ahamiyati yoritilib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Tadbirkorlik, o'rta sinf, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, yollanma tadbirkorlik, qo'shma tadbirkorlik, bozor iqtisodiyoti.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI4Y2024N07>

Kirish. Bozor iqtisodiyoti talablardan biri bu mamlakatda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni shakllantirish hisoblanadi. Zero, kichik biznes vakillari mamlakatning o'rta tabaqasini shakllantirib, har qanday inqilobiy harakatlardan o'zini saqlaydi. Bu esa mamlakatda tinchlik va barqaror rivojlanishni ta'minlab beradi. O'zbekiston ham mustaqillikning ilk yillaridayoq mamlakatda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga keng e'tibor berib kelmoqda. Bu esa mamlakatda jamiyatning ijtimoiy xastaligi bo'lmish ishsizlik masalalarini oldini olishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu masalani to'g'ri anglagan holda, yurtimizda mustaqillikning ilk yillarida tadbirkorlikni rivojlantirishga keng imkoniyatlar yaratilib berildi va bu bugungi kungacha keng tatbiq etib kelinmoqda.

“Takror va takror aytaman, ishning ko‘zini biladigan, odamlarga mehnat qilish va daromad topish uchun sharoit yaratadigan, vatanparvar hamda fidoyi tadbirkorlarni biz doimo boshimizga ko‘taramiz”. [1]

Jahon iqtisodiyotida yetakchi mavqega erishgan mamlakatlar tajribasi ko‘rsatadiki, ular kichik biznesni, xususiyl tadbirkorlikni rivojlantirish orqali yuksalgan, aholi turmush darajasini ko‘targan. Masalan, rivojlangan Yevropa davlatlaring kichik biznes va xususiyl tadbirkorlikning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi Germaniyada 60 foizdan ziyodroqni, AQSHda 50 foizdan ziyodrog‘ini tashkil etadi. Yaponiyada bugungi kunda rasmiy ish bilan band aholining 80 foizi kichik biznes va xususiyl tadbirkorlik sohalarida faoliyat yuritmoqda. O‘zbekiston ham jahon mamlakatlari strategiyasidan kelib chiqib, xususiyl tadbirkorlik va kichik biznes sohasini o‘zining bozor iqtisodiyotiga o‘tish davridagi bajarishi lozim bo‘lgan eng birinchi vazifasi qilib qo‘ydi. Bu esa bizning bu sohani mamlakatimiz oldida turgan eng dolzarb masala ekanligini anglatadi. Tadbirkorlik qatlamini mustaqillikning ilk yillarida shakllantirish aholi turmush darajasini oshishiga xizmat qilib uning turmush darajasini oshishiga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Mazkur maqolani yoritishda mustaqillik yillarida davlatimiz tomonidan “kichik biznes va xususiyl tadbirkorlikni rivojlantirish”ga qaratilgan Prezident qaror va farmonlari, Vazirlar Mahkamasining farmon va farmoyishlari, Oliy majlis tomonidan qabul qilingan qonunlardan keng foydalanilgan. Bundan tashqari respublikamizning bir guruh tarixchi va iqtisodchi olimlar (Sh.S.Norov, X.Shaxnoza) maqolalaridan ham foydalanilgan.

Maqolani yoritishda dialektik metodga tayandik. Mustaqillik yillarida O‘zbekistonda kichik biznes va xususiyl tadbirkorlikni rivojlanishini tarixiy manbalar asosida o‘rganilib, xolislik nuqtai nazaridan yoritildi. Ayniqsa, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning tariximizni bugungi kun nuqtai nazardan o‘rganish, yaratish orqali tarixiy xotirani tiklash, milliy madaniyatni rivojlantirish, an‘anaviy qadriyatlar tizimini tadqiq va targ‘ib etish borasidagi konseptual nazariy mulohazalari maqolaning metodologik asosini tashkil etadi.

Muhokama. “Biz mamlakatimizda kichik biznes va tadbirkorlikning taraqqiyoti, xususiyl mulkning jadal rivoji uchun g‘oyat qulay va ustuvor sharoitlarni yaratib berar ekanmiz, avvalo, shularning hisobidan iqtisodiyotimizning o‘sinh sur‘atlarini tezlashtirish, aholimizning ish bilan band bo‘lishi va daromad topishi bilan bir qatorda, biz uchun yangi bo‘lgan, demokratik islohotlarning asosiy tayanchi va harakatlantiruvchi kuchi – o‘rta sinfni shakllantirishni ko‘zda tutamiz” [2].

Bugungi kunda O‘zbekistonning har bir fuqarosi tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanib, korxonalar va tashkilotlarga asos solish, sotib olish, sotish, qayta qurish yo‘li bilan biznes faoliyati yuritish huquqiga ega. Tadbirkor ish faoliyatini yuritish uchun boshqa yuridik va jismoniy shaxslarning mulki, pul mablag‘larini ixtiyoriylik asosida jalb qilish, mustaqil ravishda ishchilar yollash va bo‘shatishga haqlidir, tadbirkorlik o‘z daromadlaridan davlat soliq qo‘mitasi va davlat tashkilotlariga soliq to‘lab turadi [3].

Tadbirkorlikning bugungi kunda quyidagi shakllari mavjud:

- xususiyl (shaxsiyl) tadbirkorlik-bunda shaxsning o‘z mablag‘ hisobidan tashkillashtiriladigan tadbirkorlik.
- yollanma mehnatni jalb qilib amalga oshiriladigan tadbirkorlik;

- bir necha fuqarolar va yuridik shaxslar tomonidan amalga oshiriladigan jamoa yoki qo'shma tadbirkorlik.

Respublikada davlat mulkini xususiylashtirish borasida ko'chmas mulk bozori tashkil etilib, aukcion va tanlovlar asosida kichik korxonalar fuqarolarga xususiy mulk qilib berildi.

1995-yil 5-yanvardan kuchga kirgan "Xususiy tadbirkorlikda tashabbus ko'rsatish va uni rag'batlantirish to'g'risida"gi Prezident farmoni davlat mulkini xususiylashtirishga, mulkdorlar tabaqasini shakllantirishga yangi turtki berdi. Ushbu farmonga binoan davlat mulkini xususiylashtirishdan tushayotgan mablag'larning 50 foizi kichik biznesni rivojlantirishga yo'naltirildi.

"O'zbekiston Respublikasining Davlat mulki qo'mitasi 1995-yilda Kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga ko'maklashuvchi jamg'armaga davlat mulkini xususiylashtirishdan tushgan, rekonstruksiyalash, texnika bilan qayta qurollantirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash uchun mo'ljallangan mablag'larning 50 foizga qadarini topshirsin.

Mazkur mablag'lar avvalo loyihalarni amalga oshirishda o'z ulushi bilan qatnashish, kreditlar berish, shuningdek tijorat banklarining kreditlari bo'yicha kafolatlar berish yo'li bilan tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashga sarflansin".[4]

1995-yil 21-dekabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining "Kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish to'g'risida"gi qonuni iqtisodiyotning mazkur sektoriga davlat va mintaqaviy darajada rag'batlantirishning asosiy yo'nalishlarini belgilab berdi.[5] Davlat darajasida xususiy tadbirkorlik faoliyati uchun huquqiy-normativ asoslar, zarur infratuzilma va shart-sharoitlar yaratildi. Mintaqaviy (viloyat, shahar, tuman) darajada esa tadbirkorlarga mahalliy soliq va yig'implar solishda yengilliklar berildi, bu sektorni rivojlantirish uchun hududiy dasturlar ishlab chiqildi va amalga oshirish tadbirlari ko'rildi.

"Mamlakatimizning barqaror iqtisodiy o'sishi va istiqboli, aholining hayot darajasi va sifatini belgilab berishga ko'p jihatdan bog'liq bo'lgan eng muhim ustuvor vazifa – bu xususiy mulk va xususiy tadbirkorlik rivoji barcha g'ov va to'siqlarni olib tashlash va bu sohaga to'la erkinlik berishdan iborat"[6].

Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish va ravnaq toptirish maqsadida chet ellik sarmoyadorlarning va dunyodagi nufuzli banklarning, jumladan Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki, Osiyo taraqqiyot banki, Germaniya tiklanish banki, Xalqaro moliya korporatsiyasi va boshqa Xalqaro moliya tashkilotlarining kredit resurslari jalb etilmoqda. 2003-yil 1-yanvar holatiga ko'ra kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun jalb etilgan xorijiy kredit resurslari hajmi 450 mln. AQSH dollarini tashkil etdi.

Bu davrda kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash borasida ko'rilgan chora-tadbirlar natijasida ularning soni va iqtisodiyotdagi ulishi yildan yilga ko'payib bordi. Xususan, 1996-yilda 85 mingga yaqin kichik biznes korxonalari ro'yxatga olingan bo'lsa, 2001-yilda ularning soni 190 mingdan ortdi, shu jumladan, ularning real faoliyat yuritayotganlari soni 149,3 mingtani tashkil etdi, ularning 63 foizi ishlab chiqarish bilan band bo'ldi.

Faoliyat yuritayotgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik korxonalari soni 2007- yil 1-yanvar ma'lumoti ko'ra 350 ming, band bo'lgan kishilar 7127,3 ming kishini tashkil etgan. Bu davrda xususiy tadbirkorlik YAIM dagi hissasi 42,1 foizni tashkil etgan.[7]

O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikka bo'lgan e'tibor yildan-yilga kuchayib bormoqda. 2011-yil O'zbekistonda tadbirkorlar va ishbilarmonlar yili bo'ldi desak mubolag'a bo'lmaydi. Aynan shu yili Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov tomonidan yilga "Kichik biznes

va xususiy tadbirkorlik” deya nom berishi bu soha vakillariga juda ham keng imkoniyatlar yaratib berdi. Shu yil munosabati bilan kichik biznes subyektlari ko‘paytirildi va rivojlantirildi, ahvoli og‘ir bo‘lgan korxona egalariga davlat ko‘magi ajratishni yo‘lga qo‘yildi va ularni qo‘llab quvvatlandi. Aynan shu yil yakunlari bo‘yicha mamlakat yalpi ichki mahsulotida kichik biznesning ulushi 2010-yilga nisbatan 2,5%ga o‘tib 54%ni tashkil etdi [8].

Bugungi kunda ham hurmatli yurtboshimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan ham kichik biznes va xususiy tadbirkorlikka keng e‘tibor qaratilmoqda. Xususan, joriy yilda xususiy tadbirkorlarga nisbatan ortiqcha tekshirishni bartaraf etish yuzasidan maxsus topshiriq berildi. Tadbirkorlar o‘z ishlarini erkin tashkillashtirishga zamin yaratildi. Tadbirkorlik subyektlarini davlatdan qo‘rqmasdan ochiq ishlashi uchun tadbirkorlardan olinadigan daromad solig‘i va yagona soliq to‘lovi kamaytirildi. Bu esa tadbirkorlar subyektiga o‘z mablag‘larini tejashga va qo‘shimcha sarmoya kiritishga zamin yaratdi. Tadbirkorlarni ertangi kunga ishonchi mustahkamlandi. Bundan tashqari, “Har bir oila tadbirkor” davlat dasturi ham tadbirkorlik rivojlanishiga zamin hozirlaydi.

“Tadbirkorlikni keng rivojlantirish va bu soha uchun yangi sharoitlar yaratishga barcha imkoniyatlarni safarbar etilyapti. “Har bir oila – tadbirkor” dasturi doirasida o‘z biznesini boshlayotgan oilalarga 5,9 trillion so‘m kreditlar ajratildi. Yangi soliq siyosati doirasida ish haqiga soliq yuki 1,5 barobar kamaytirildi. Natijada rasmiy sektorda ishlayotganlar soni yil davomida 500 mingtaga ko‘paydi. Qo‘shilgan qiymat solig‘i stavkasi 20 foizdan 15 foizga tushirildi. Buning hisobidan o‘tgan yili soliq to‘lovchilar ixtiyorida 2 trillion so‘m qoldi. Joriy yilda bu raqam 11 trillion so‘mni tashkil etishi kutilmoqda. Bir yilda tadbirkorlar ixtiyorida shuncha mablag‘ qolishi, albatta, ularga o‘z bizneslarini rivojlantirish uchun juda katta qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi” [9].

Natijalar. Umumiy olganda mustaqillik yillarida O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali O‘zbekiston yalpi ichki mahsulot ulushi oshdi va jamiyatning asosiy xastaligi bo‘lmish ishsizlik masalasiga qisman yechim topildi. Yoshlarni bu soha faoliyatiga keng jalb etilishi iqtisodiyotda bozor munosabatlarini joriy etishda keng imkoniyatlar yaratib berdi.

Mustaqillik yillarida Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishi uchun qabul qilingan qonun, qarorlar.		
“Mulknı davlat ta’savuridan chiqarish va xususiylashtirish to’g’risida	O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining XII chaqiriq VIII sessiyasida	1991-yil 18-noyabr.
“Iqtisodiy islohotlarni yanada chuqurlashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”	Prezident farmoni	1994-yil 21-yanvar.
“Mulknı davlat ta’savuridan chiqarish va xususiylashtirish jarayonlarini yanada rivojlantirishning ustuvor yo’nalishlari to’g’risida”	Prezident farmoni	1994-yil 16-mart
“Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish to’g’risida”	Prezident farmoni	1995-yil 21-dekabr
“Xususiy tadbirkorlikka tashabbus ko’rsatish”	Prezident farmoni	1995-yil 5-yanvar

“Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yhatidan o'tkazish va hisobga qo'yish tizimini takomillashtirish”	Vazirlar Mahkamasi	2001-yil 21-avgust
“Chet el investitsiyalari to'g'risida”	Vazirlar Mahkamasi	1998-yil 30-aprel
“Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun qulay ishbilarmonlik muhitini shakllantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”	Prezident farmoni	2011-yil 24-avgust
“Tadbirkorlik faoliyatini davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”	Prezident farmoni	2022-yil 9-noyabr.
“O'zbekiston respublikasi prezidenti huzuridagi tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakil devonining budjetdan tashqari jamg'armasini tashkil etish to'g'risida”	Vazirlar Mahkamasi	2023-yil 7-yanvar

Lekin bularning barchasi hali yetarlicha hisoblanmaydi. Chunki bugungi kunda ham jamiyatimizda, aholimiz orasida ishsiz fuqarolar (ularning aksariyati yoshlar orasida) 8.6foizni [10] tashkil etayotgani (2022-yil yakuniga ko'ra), mehnat migrantlarning (ish izlab chet el davlatlariga ketganlar) soni 2,6 va 3 mln (Tashqi migratsiya masalalari agentligi mas'ul xodimi Azim Ahmatov) [11] atrofida ekanligi bu sohani yanada yanada rivojlantirish kerak ekanligini anglatadi.

Xulosa. Tadbirkorlik va kichik biznes sohasining rivojlanishi aholining ijtimoiy va iqtisodiy ahvolining yaxshilanishiga va ishsizlik masalasini bartaraf etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadbirkorlik shakllanishi aholining ruhiy va ma'naviy ongini o'stirib, davlat siyosatini tushunishi va yaqinlik darajasini oshishiga xizmat qiladi. Bugungi kundagi rivojlangan davlatlarning aksariyatida xususiy tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyotining asosini tashkil etayotgani ham bejiz emas. Tadbirkorlik faoliyatining yoshlar hayotida ham o'rni beqiyos sanaladi. Zero, yurtimizda mustaqillik ilk yillarida va bugungi kunda ham juda katta demografik o'sish kuzatilyapti. Buning natijasida yoshlarni ish bilan ta'minlash eng dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Bu masalaning yechimi ham bevosita tadbirkorlik va kichik biznes orqali hal qilinishi esa ularning ahvolini o'nglashga xizmat qiladi.

Umumiy qilib aytganda, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik har qanday davlat hayotida muhim rol o'ynab, jamiyat barqarorligini ta'minlaydi. Aholi manfaatlarini to'la qondirib, davlat byudjeti shakllantirishga muhim rol o'ynaydi. Jamiyat har qanday iqtisodiy va siyosiy inqiloblardan holi bo'ladi va davlat rivojlanishini ta'minlaydi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning mamlakatimiz tadbirkorlari bilan ochiq muloqot shaklidagi uchrashuvda so'zlagan nutqidan. (20.08.2021)

2. Karimov I.A: O'zbekiston erishgan yutuqlar va marralar-biz tanlagan islohotlar yo'lining tasdig'idir", T., "O'zbekiston", 2015, 47-bet.
3. Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida. (25.05.2000 y.).
4. "Xususiy tadbirkorlikda tashabbus ko'rsatish va uni rag'batlantirish to'g'risida". PF-1030-son. Toshkent, 1995-yil. 3-band.
5. Kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish to'g'risida "Toshkent, 1995-yil. 21-dekabr.
6. Karimov I.A: "Ona yurtimiz baxtu iqboli va buyuk kelajagi yo'lida xizmat qilish-eng oily saodatdir", T., "O'zbekiston" 2015-yil, 48-bet.
7. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumoti 2017-yil.
8. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimovning "2011-yilning yakunlari va 2012-yilda O'zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari" mavzusida bag'ishlangan nutqi.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga qilgan murojaatnomasi, 2020.
10. <https://daryo.uz/2022/11/17/ozbekistondagi-ishsizlar-soni-ochiqlandi> 17.11.2022
11. <https://m.aniq.uz/uz/yangiliklar/chet-elda-ishlayotgan-uzbekistonliklarning-soni-qancha> 02.09.2019

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/4(4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).